

PAN BOUYOUCAS

A Másik

Akkor még nem volt televízió. Ellenben mindenkinek volt egy csomó elmondani való története. Történetek, amelyek gyakran fantasztikus mesék vagy hőskötemények formáját öltötték. De senki sem tartotta a mesélőt hazudozónak. Amikor befejezte, mindenki tudta róla, hogy csak azért színezte ki a történetet, hogy hallgatóit szórakoztassa, nem pedig azért, hogy becsapja őket.

A kis Thomast csak a tengerészek történetei érdekelték. Márpedig olyan tengerész, aki mindenféle tengeren utazgatott, volt bőven Panteliben, a görög Lerosz sziget keleti partján fekvő kis halászfaluban.

– A világ nagyon szép, hatalmas, beláthatatlan – mondogatták, és magukkal vitték Thomast egyik-másik kikötőbe, de figyelmeztették, hajósinas csak akkor lehet belőle, ha tizenhatodik évét már betöltötte.

Hajnalonta Thomas a napokat számolgatta, mennyi van még hátra tizenhatodik születésnapjáig, és sóhajtozott.

Este, amikor a hold, akár egy szerelmes sóhaj, felbukkant épp ott, ahol a tenger és az ég egymásba olvadt, maga elé tette földgömbjét. Az ágya fölött őrizte, ahogy mások a szentképet. Nézegette, azután kiválasztott egy kikötőt, ahol álmában tengerre szállhatna.

Tizenhatodik születésnapja előestéjén hosszasan nézte a földgömböt. Már nem kátrány és tengervíz illatú álmodozásra készült, hanem a valóságra.

Nápoly, mondta végül.

1943-at írtak. A nyárnak már majdnem vége volt. Benito Mussolini szélsőséges álmait Itáliát a szakadék szélére sodorták. Galeazzo Ciano gróf, a külügyminisztere összeesküvést szőtt megdöntésére. Lerosz olasz megszállás alatt állt. Ciano grófhhoz és az emberiség nagy részéhez hasonlóan Thomas is a Duce bukását kívánta. De még legmerészebb álmaiban sem tudta elképzelni, hogy egy ilyesfajta, szigetétől oly távoli esemény következményei, akár a vízbe dobott kő keltette hullámok, elérhetnének hozzá, és elsüllyesztenék.

2

Lerosz szigetének mély öblei, ahol akár egész flották is megbújhattak, a történelem folyamán sok-sok hadvezér érdeklődését felkeltették. Legutóbb pedig a Ducéét. Artemisz, a holdistennő szigete lesz majd az én égei-tengeri fővárosom, mondogatta pár évvel korábban, amikor az új római birodalmat ábrázoló térkép fölé hajolt.

A Duce imádta a mitológiát. Azt viszont nem tudta, hogy azok a tisztek, akiket Lerosz szigetére szándékozott küldeni,

többnyire antifasiszták. Erre csak akkor jött rá, amikor Ciano gróf, aki egyúttal a veje is volt, letartóztatta. Néhány órával később a tisztek átadták a szigetet az angoloknak.

Árulásuk annyira feldühítette barátját, Hitlert, hogy elrendelte a Luftwaffének, változtassa át Artemisz szigetét holdbéli tájjá.

A Luftwaffe Lerosz szigetét negyvennégy napig bombázta. A negyvenötödik napon, amikor a Führer csapatai partra szálltak, már egyetlen lövés sem dördült.

A németek megtiltották a tizenöt és ötvenöt év közötti férfiaknak, hogy elhagyják a szigetet. Szükségük volt rájuk az erőd építésénél, és bevehetetlenné akarták tenni a szigetet. Sokan meg is vannak győződve, hogy az 1961-es, *The Guns of Navarone* (Navarone ágyú) című filmet, Gregory Peckkel és Anthony Quinn-nel, éppen azok a félelmetes ágyúk inspirálták, amelyeket a németek állítottak fel a Pitiki hegyen, pontosan azon a hegyen, amely a Panteli nevű falu fölé magasodik.

Ágyúk, amelyek megakadályozták a szövetségesek előnyomulását.

Most már a Royal Air Force-on volt a sor. Éjszakánként ismét a szirénák vijjogása ugrasztotta ki Panteli lakosait ágyukból. Míg a világító rakéták és bombák kifényesítették az eget, fényszórók pásztázták a sötétséget, és a megrémült kutyák kétségbeesetten ugattak, a lakosok futva a Pitiki-hegy lábánál lévő barlangokba menekültek. Csak hajnalban merészkedtek elő, amikor az ég és a föld már nem hányt egymásra a tüzet, hogy megnézzék, mi maradt a házaikból, a halászhajóikból és a veteményes kertjeikből.

Mindebből Thomasban csak egyetlen kép maradt meg.

Hólyagja majd szétpattant, ezért elsőként hagyta el az óvóhelyet. Az égen már nyomuk sem volt a bombázóknak. Annyira tisztának és derűsnek látszott minden, hogy megesküdött volna, az átélt rémség rossz álom volt csupán.

Azt hitte, még mindig álmodik, amikor lejjebb futott a tekintete, egészen a méltóságos, három-négy emelet magas eukaliptusz fáig, amelyek mögött megkönnyebülni szándékozott. Katonák lógtak az ágakon, akár kis játéktárgyak a karácsonyfán.

A Royal Air Force ejtőernyősei voltak, még mindig ejtőernyőjükhöz erősítve, amelyeknek selyme lazán hullámzott minden fuvallatra.

Thomas előrelépett, hogy köszöntse őket.

Az ejtőernyősök aludni látszottak.

Megragadta és megrázta a fejéhez legközelebb függő katona bakancsos lábát.

– Ez már nem ébred fel soha, te idióta – vetette neki oda valaki. – Mindegyiket megfojtotta az ejtőernyője kötele.

Thomas hólyagja nem bírta tovább. Szegyenében elrohant, hogy elrejtőzzön. Így nem is láthatta a német katoná-

kat, amint pisztolyaikkal arra kényszerítettek néhány embert, köztük az apját is, hogy másszanak fel az eukalipuszfákra, és szedjék le az angol ejtőernyősök hulláit.

3

Az angolok végül mégis visszafoglalták a szigetet. A német hadifoglyokat összegyűjtötték Lakkiban, azon a tengeri támaszponton, amelyet még az olaszok építettek a sziget nyugati partján. Lakkiban élt egy asszony, akit a Duce újdonsült légionáriusai „Bionda di faro”-nak hívtak, mert hidrogénnel szőkitett haja volt, és a bordélyháza a világítótorony közelében helyezkedett el. Állítólag azt mesélte, hogy amikor a németek távoztak, odakiabálták az őket szidalmazó embereknek:

– Csak másfél évig voltunk itt, de ittlétünk emléke el fog kísérni benneteket az utolsó lélegzetig!

Amikor Thomasnak beszámoltak erről, vállat vont. A németek elmentek, csak ez számított. Végre tengerre szállhatott.

Menj fiam, áldásom kíséren. Lerosz már csak egy temető.

4

1939-ben a sziget tízezer lakost számlált. Egyike volt a legvirágzóbbaknak, nagyrészt azoknak a fiainak köszönhetően, akik Egyiptomban tettek szert vagyona. Többen közülük nyaranta visszatértek a szigetre, gyémántokkal felcicomázott asszonyaikkal, elfranciásodott gyerekeikkel, szudáni szolgálkival, hogy két-három hónapot töltsenek pompázatos házaikban. 1945-ben a házak fele rom volt, a megmaradtak közül is sok üresen állt. Lerosz már csak kétezer lelket számlált, olyanokat, akik szigetükhöz hasonlóan egyre komorabb és szálnalmasabb képet nyújtottak. A halászhajókat szétrombolták, a földet addig nem lehetett művelni, amíg az angolok el nem végezték az aknaszedést, így aztán táplálékul csak a kifogott halak és mindenféle füvekből főzött levesek szolgáltak. A nélkülözést fokozta a különösen kegyetlen tél. A fűtőanyag éppoly kevés volt, mint az élelem, a bútorokat égették el, hogy fűthessenek.

A németek távozása után a görögök feloszlottak monarchistákra, republikánusokra meg kommunistákra, és egymást kezdték öldökölni, olyan gyűlölettel, ami csak testvérek között lobbanhat fel.

Leroszban a fiatalok Thomashoz hasonlóan a kivándorlásról álmodoztak. Azok a férfiak, akik már túl idősök voltak ahhoz, hogy másutt kezdjenek új életet, az alkoholhoz folyamodtak, így próbálták kimenekülni sötét gondolataik útvesztőjéből. Akiket a bor felvidített, így daloltak:

Fej, szív és szex

A halál mindent képtessé tesz

5

Panteliben Thomas apjának volt a legszebb hangja. Mesterségét tekintve borbély volt, esténként viszont a sziget legkülönfélébb ünnepein énekelt. Még egy verset is komponált, lakodalmakon adta elő:

A férfi a ház és a család feje,

Az asszony meg valójában a nyaka

S ő fordítja a fejet akárhova

Az apa szerette az életet, minden szórakoztatta. De amióta leakasztotta a holttesteket az eukalipuszfákról, csak a részegségben simultak ki ráncái. Ilyenkor letépte magáról ruháit, és pucéran, nagy vidáman futott végig a falun, nyitott esernyőt tartva a feje fölé.

Csak felesége tudta észre téríteni. Egy este túl későn érkezett: az apa egy magas szikla tetejéről a meztelenül a tengerbe vetette magát.

– Elmegyek Patmoszba, és megírom az én Apokalipszisemet! – kiabálta két kézzel kapaszkodva nyitott esernyőjébe, miközben a tengerbe zuhant.

6

Csak az asszonyokat – bár most már mind feketébe öltöztek – csak az asszonyokat nem tiporta el a valóság. Nem mintha nem lettek volna érzelmeik, csakhogy ők tudták, nem hallgathatnak az érzelmeikre, túlsordulna tőlük a világ szomorúsága. Hát ezért mondogatta Thomas anyja, bár nem volt másik gyermeke:

– Menj, s áldásom kíséren!

Thomas azonnal indult volna. De anyja folyton csak köhögött, és nem volt ott az apja, hogy segítsen rajta. Ezért azt válaszolta:

– Majd akkor indulok, ha már tudok egy kicsit angolul. Több szeretnék lenni, mint egyszerű hajósinas.

Átvette apja borbélyműhelyét, és hozzá jártak a Lerosz szigetén állomásozó angolok, akik csak azt várták, hogy visszaadják a szigetet, amint a görögök megszűnnek egymás beleit ontani. Az angolok minden egyes látogatásuk alkalmával szívesen megtanítottak neki pár szót. Egyikük még egy angol–görög szótárt is ajándékozott neki. Valójában nem angol, hanem ír katonának volt, aki csak pár napig maradt Leroszon. De Thomas soha nem fogja elfelejteni a nevét, mert majd gyakran látja az újságokban. Amikor Thomas közölte vele, hogy világot szeretne látni, az ír otthagya neki azokat a képeslapokat is, amelyeket akkor olvasott, amikor sorára várt a borotváláshoz. A lap a *National Geographic* volt. Az írt pedig Larry Durrelnek hívták.

– Most már mehatsz, fiam, tudsz eleget angolul – mondta neki pár hónap múltán az anyja.

Folyton a képeslapot nézegette, csak a földgömb kedvéért hagyta abba, annyira égette a vágy, hogy hajóra szálljon, de anyja már vért köpött.

Két héttel később egy levelet mutatott neki.

– Írtam az unokatestvéremnek, Szolonnak, és válaszolt. Felfogad téged az egyik hajójára.

Szolon Rodosz szigetén lakott és nem is volt hajótulajdonos, hanem csak tengerészeti ügynök.

– Elmegyek és megkeresem – válaszolta Thomas –, de te is elkísérsz. Rodoszon jó orvosok vannak. Meg fognak gyógyítani. És ha jobban leszel, elindulok valamelyik hajóval.

Az anyja ezt válaszolta:

– Fölösleges a pénzedet pazarolnod, meggyógyulok én magam is.

– Gyógyulj meg. Csak akkor indulok, ha abbahagyod a köhögést.

Anyja becsomagolta Thomas bőröndjét, s együtt indultak útnak.

7

Szolon egy Márta nevű lányt vett el, aki a rózsák szigetéről származott. Hozománya, egy nagy ház, ott állt az óvárosban, a Mesterek házának közelében. Thomas és anyja ott kaptak szállást. Márta egy Olga nevű lánnyal is megajándékozta férjét. A lány tizenhét éves volt, nagy álmodozó szemekkel, nedves ajkakkal és gödröcskékkel az arcán. A gödröcskék egyre előbukkantak, amikor Thomas a lányra nézett.

– Hát akkor Szolon – kérdezte Thomas anyja –, mikor indulhat a fiam?

– Már holnap este, ha ő is úgy akarja.

– Már holnap? – kiáltott fel a lány.

Aztán lesütötte a szemét, és a gödröcskéi bíborpirosává váltak.

– Egy teherhajó indul a Perzsa-öbölbe.

– Megáll közben Alexandriában is? – kérdezte Thomas.

Larry Durrel sokat mesélt neki erről a városról.

– Igen, Bejrútban, Alexandriában, Port-Szaidban és Adenben.

Thomas egész éjjel nem aludt. A sötétben csak anyja köhögése emlékeztette arra, hogy még mindig a szárazföldön van.

Másnap reggel, az orvosnál tett látogatása után anyja azt mondta:

– Mindössze ezt a szirupot kell szednem, és meggyógyulok. Tehát csak indulj a tengerre, büszkeségem, és a jóisten teljesítse minden vágyadat.

Thomas elfutott a szobájukba, hogy ismét becsomagoljon. Egy perccel később Olga utána ment. Becsukta maga mögött az ajtót, és azt mondta:

– A szirup csak enyhíteni tudja anyád köhögését. Tüdőbaja van. Ha a szüleim nem mondtak neked ellent az előbb, csak azért tették, mert anyád kérte, ne szóljanak.

Thomas úgy érezte, a padló megremeg alatta.

– Anyádnak olyan kezelésre van szüksége, ami nem létezik Leroszon. Meg az is kell, hogy akarjon meggyógyulni. De akarhat-e, szegény, ha elveszti a fiát?

Hirtelen kinyílt az ajtó, és Thomas anyja jelent meg. Arca elkomorult.

– Felajánlottam Thomasnak, hogy megmutatom neki a mi szép városunkat, mielőtt elindul – mondta Olga.

A fiú meg csak arra gondolt, hogy az ágyra veti magát, és a párnába fúrja a fejét.

– Jössz? – kérdezte a lány – Kicsit borús az ég, de nem vészes.

8

Amikor már kint voltak, hozzátette:

– Te tudsz egy kicsit angolul, ugye?

A lány már ismét magabiztos volt. A fiú lehajtott fejjel ment, közömbös volt számára minden, ami körülvette.

– Dolgozhatnál apám ügynökségén. Akkor meg tudnád fizetni a klinika költségeit, és anyád mindennap láthatna. Gyorsabban gyógyulna, és két, legfeljebb három hónap múlva elindulhatnál.

Thomas végre felemelte a fejét. Egy pillantást vetett maga köré, és így szólt:

– Nem szállok tengerre, és mégis fel fogok fedezni egy új várost.

Csak mentek, mentek, egészen addig, amíg beesteledt. Rodosz egészen nagy városnak látszott, pedig a háború alatt megfosztották lakosainak nagy részétől, köztük a németek által haláltáborokba hurcolt zsidóktól. Pantelihez, a kis halászfaluhoz képest igazi metropolisz volt.

– Még a szagok is mások – mondta végül elégedetten Thomas.

A távolból egy hajókürt hangja hallatszott, hosszasan.

– Melyik a legrövidebb út a kikötőhöz? – kérdezte

Letelepedtek egy virágzó hibiszkuszok övezte padra a vízparton. Tőlük jobbra, valamivel messzebb hajó távolodott a parttól, sok-sok fénye úgy tündökölt, akár valami csillagkép.

– Ma este telihold van – mondta a lány. – És a tenger felöltötte fekete selyemruháját, hogy méltóképp fogadja.

Thomas csak a teherhajót látta, amely lassan fordult maga körül, felettébb elegáns ívben.

– Szeretem a selymet – folytatta Olga. – Sajnos mostanában nincs ilyesmi Rodoszon.

A teherhajó végül Bejrút felé vette az irányt.

– Hogy mondják angolul, hold? – sóhajtott fel a lány, kezét a fiú kezére téve.

Thomasszal most fordult először elő, hogy egy lány megfogta a kezét. De az is először történt, hogy észrevette, milyen nagy, fénylő és milyen érzéki a telihold, amint felkel a török partok fölött.

– Hogy mondják angolul a holdat?

– *Moon*.

A lány a fiú száját nézte.

– Mondd még egyszer.

– *Moon*.

– Még – mormolta –, szemét a fiú ajkaira szegezve.

9

Mire hazaértek, már szinte anyja létezését is elfelejtette.

Csak Mártát találták otthon.

– Szolon bevitte anyádat a kórházba – mondta Thomasnak. – Be akarta venni a szirupot, de eltévesztette a palackot.

Mire Thomas beérkezett a kórházba, anyja lelke már találkozott apjával.

Másnap hazavitte a holttestet Leroszra. Szolon, Márta és Olga elkísérték a kikötőig. Márta főtt tojást és kekszet csomagolt az útra. Szolon adott ajándékba három hajójegyet, kettőt oda, egyet vissza. Aztán így szólt:

– A legsötétebb óra mindig a napfelkelte előtt következik be.

A lány egy kendővel ajándékozta meg.

– Olga maga hímezte – mondta Márta. – Soha nem bír tétlenkedni. Szerencsés lesz, aki feleségül veszi.

10

A kendőnek jázminillata volt. A hajón, amikor széthajtogatta, hogy folyton párasodó szemét törölgesse vele, talált benne pár szál virágot meg egy levelet. Ez állt benne:

– Bocsáss meg ezért a levélkéért. Talán rossz pillanatot választottam, de a szívem készteni kezem az írásra. Az éjjel álmomban együtt úsztunk a tengerben. Telihold volt. (Mondtam már, hogy szeretek úszni holdtöltekor?) Beszéltem. Úgy néztél rám, mintha nem értenél görögül. Ráfeküdtem a vízre, és intettem neked, hogy ha a szavaimat nem is érted, legalább ez az intés elérjen hozzád. A telihold meg elfelejtett lenyugodni.

– Valahányszor a szerelemre akarok gondolni, Rád fogok gondolni – mondta egy férfi.

11

Leroszra visszatérve olyan bezártnak érezte magát, mintha koporsóban lenne. A temetés után megint csak elindult volna, de mire kifizette a papot, egy fillérje sem maradt. És mindenképpen akart ajándékot vinni Szolonnak és Mártának, hogy megköszönje vendégszeretetüket és jóindulatukat. És Olgának is mindenképpen olyan aján-

dékot akart adni, ami méltó ahhoz, amit tőle kapott, és azokhoz az érzelmekhez, melyeket benne keltett.

– Mit meg nem adnék egy kis reszelt *myzithráért* a tésztámra – hallotta egyszer a férfit, aki nemsokára egy álmiaihoz és ambícióihoz méltó állást fog neki szerezni.

Thomas körbejárta a pásztorokat, és sikerült rábukannia egy kétkilós gomolyára, ami persze akkortájt rengetegbe került.

– Egy hónap múlva fizetek – mondta a pásztornak.

– Megbízom benned – válaszolta a pásztor. – Te apád fia vagy, nem pedig a Rókáé.

A Róka nevet Thomas atyai nagybátyjára ragasztották. Ugyanis serdülőkorában megdézsmálta a tojásokat a szomszéd baromfiudvarában, s azután csakis ezzel a gúnynévvel illették, ha róla beszéltek, vagy ha szóltak hozzá. Egész életében el kellett volna viselnie a többé-kevésbé szellemes tréfákat. De ő inkább elhagyta a szigetet, egy fekete követ dobott a háta mögé, nehogy vissza kelljen térnie.

Leroszon, szokta volt mondogatni nagyanyám, inkább vesszen el a fél szemed, semmint a jó hírved.

Thomas büszke volt rá, hogy talált ajándékot Olga szülei számára. Egy Platanosz nevű faluba sietett, Tekla asszonyhoz.

Lehet, hogy a gyerekeknek ekkortájt nem volt cipőjük, többen a telet is mezítláb vészelték át, de mindnyájuknak volt selyeminge. És ezeket Tekla asszony készítette a ejtőernyők anyagából.

– Kifizetem ezt a selyemruhát mához egy hónapra – mondta a varrónőnek.

Az így válaszolt:

– Ha a tyúkoknak jobb emlékezetük lenne, elrejténék a tojásokat.

Thomas bement a falu minden boltjába. Nem volt ott más, csak egyenruha, katonasapka, csizma, néhány szemüveg, meg két fogsor.

– Talán Lakkiban találsz selymet – mondta a kereskedő.

Lakki kikötőfalu volt, öt kilométerre onnét. De ha el is megy odáig, vajon kap-e hitelbe? Épp ezen törte a fejét, amikor meglátta Yossifot és Manoliszt, azt a két barátját, akik még nem hagyták ott a szigetet.

– Megyünk a Pitikire – mondták.

A lakosoknak még a németek távozása után sem volt szabad megközelíteniük az otthagyt katonai támaszpontot, a Pitiki-hegyet. Az angolok előbb aknátlanítani akarták a hegyet, és összeszedni az otthagyt fegyvereket. Az aknaszedő egységek távozása után, a hivatalos felszólítások ellenére, amelyek szerint bizonyára nem távolították el az összes aknát, gránátot és bombát, a Yossif és Manolisz-korú leroszi ifjak minden kockázat ellenére rendszeresen látogatták a helyet, hogy a törmelékek között megtalálják mindazt, amit hasznosíthattak, vagy amit eladhattak azok-

nak az ócskavassal, fegyverrel és lőszerrel kereskedő embereknek, akik az Égei-tengert járták. Yossif és Manolisz különösen a dinamit rudakat kereste. Apáik halászhajóit és hálóit mind elpusztították, most dinamittal halásztak.

– A Pitikire megyünk – mondták tehát aznap reggel Thomasnak.

A Platán tér közepén állt, annak az évszázados platánnak az árnyékában, amelyről a falu a nevét kapta. Elindult a Pitikire vezető úton. Ha találna egy ejtőernyőt a németek által emelt erődnél, nem kellene hitelért rimánkodnia. A másik út, a jobb oldali Lakkiba vezetett. Ott volt a sziget nagy kikötője, ahová később majd mindenképpen el kell mennie, hogy felszálljon a rodoszi hajóra.

12

A Pitiki-hegy Platanosztól két kilométerre fekszik, és kétszáz méterrel magasodik Panteli fölé. Még ma is csupasz, akár egy koponya, a tetején kerek pinea-sapkával. A pineákat a németek a környező hegyekben vágatták ki, és arra kényszerítették az embereket, köztük Thomas apját is, hogy szállítsák a fákat a hegytetőre. Miután befejezték a munkát, tilos volt betenni a lábukat erre a helyre.

De miért? – tűnődött a három fiatalember, amint felfelé haladtak a lejtőn. Mi bújt meg ebben a ligetben, amiért az emberek életüket adták, hogy megvédjék, vagy hogy bevegélyék?

Jobbjukon a szikla meredeken futott lefelé Panteliig, gyermekkoruk ismerős világa felé, amit Thomas hamarosan ott akart hagyni. Valamivel távolabb emelkedett a Mirivigli-hegy, szülei annak oldalában nyugodtak. De az ismeretlen iránti érzelem annyira elragadta, hogy csak a titokzatos kis ligetet látta, amelyhez sietve közeledett.

Amint belépett, a jövőbeli felfedezések előérzete szállta meg. A pineák elhomályosították a napot, a félhomályban csak a szél fütyült. Úgy érezte, egy másik világba lép be. A talajt száraz fenyőtűkből álló szőnyeg borította. Olyan volt az egész, mintha egy hatalmas üregben lépkedne.

Yossif és Thomas keresztet vetett. Manolisz megragadta a saját nemi szervét. Nála ez volt az elszántság jele.

Kétszáz méterrel odébb egy tisztásra értek. Kétoldalt két emelet magas betonfal emelkedett. A bejáratot nem zárta el ajtó, csak az ajtófélfák maradtak meg. Először egy hatalmas, sziklába vájt terembe jutottak. Tábori ágyak támaszkodtak hármassorban a falakhoz. Fémgerendák tartották a mennyezetet. A mestergerendán gót betűkkel valami írás volt, a közepe elfeketedett:

„Die deutsche Volke ist...” Adolf Hitler.

A másik bejárat egy kevésbé hatalmas terembe vezetett, azt is sziklába vájták. Nem maradt benne más, csak a kemence és néhány konyhaeszköz.

– A gazember angolok mindent elvittek – mondta Manolisz.

A tisztás harmadik oldalán egy betonlépcső vezetett felfelé. A hegycsúcsig ért. Mellette egy sötét alagút embermagasságú bejárata látszott. Egy pillanatig nézgettek, habozva, majd elindultak lefelé a lépcsőn. Egy nagy platóra érkeztek, két vastag falú páncélozott bunker tetejére. Középen egy hatalmas, rozsdamarta fémkerék feküdt, a légelhárító üteg része lehetett.

A bunkerek oldalán körös-körül vízszintes nyílások figyelték a tenger kékjét. Lélegzetüket visszafojtva haladtak előre. A belső falhoz rögzített fémlépcső mintha a föld gyomrába vezetett volna. A nyílások mentén a négy égtáj és a fokok voltak felfestve a falra fekete és piros színnel. Minden mást mintha elnyelt volna a föld.

– A disznók – ismételte Manolisz. – Mindent magukkal vittek.

– Vannak más épületek is – jegyezte meg Yossif.

– Inkább a föld alatti bejáratot kéne megpróbálnunk – javasolta Thomas. – A fegyver- és lőszerraktárak többnyire a föld alatt vannak.

Mindhárman megborzongtak annak pusztaság gondolatától is, hogy a szűk és sötét alagútba merészkedjenek.

– Szívjunk el előbb egy cigarettát – javasolta Yossif.

Leültek a szakadék szélére, az ég és a tenger között. Előttük néhány sirály körözött, gögösen, közömbösen.

A bunker fala mellett, amelyhez támaszkodtak, valaki egy csomó fenyőtobozt halmozott föl. Manolisz felvett egyet, és a madarak felé hajította.

– Igazuk volt, hogy itt építették fel a megfigyelőállomásukat – mondta Yossif.

És ő is elhajított egy tobozt a sirályok felé.

A platóról látni lehetett minden öblöt, minden falut, minden dombot Leroszon. Észak felé el lehetett látni egészen Patmosz szigetéig, dél felé Kalümnoszig, kelet felé meg a török partokig. Nyugat felé a horizontig csak a ráncatlan, tündöklő tenger nyúlt el.

– Ennyi szépség és derű közepette hogy voltak képesek éjjel-nappal ezt az eget és ezt a földet fürkészni, ujjukkal fegyverük ravaszán és szívükben gyűlölettel? – kérdezte Thomas magában, majd hangosan is kimondva.

Ő is felvett, oda se nézve, egy tobozt, amit a sirályok felé akart hajítani.

A toboz nehéz volt. Rémulten kapta rá a tekintetét, és azonnal elengedte.

A gránát a jobb lába mentén gurult lefelé.

Két társa máris talpra ugrott, hogy messzebb kerüljenek.

Thomas ezen a délelőttön, amikor ifjú élete a remény és a megvalósulás között lebegett, utoljára a napfényes végtelen eget látta, amelyet betöltött a tavasz ragyogása.

Martonyi Éva fordítása